

Kaj pa naš ugled, tisti ugled, ki se v gotovih slučajih tako zelo poudarja? Bože mili! Vsak sluga, ki se je razvil iz orožnika, ki ima enorazredno ali dvorazredno šolo in drugzega nič, ima po prebitih 40 službenih letih več pokojnine kakor 800 kron. In orožnik, ki je, preden je prišel k vojakom, komaj brati in pisati znal, dobi po 20 letnem službovanju dokaj večjo pokojnino. Daleč, daleč smo prišli! Ni čuda, da „pravica“, ki sedi pred palačo na Bleiweisovi cesti, tako žalostno poveša oči proti tlom, v tem ko „moč“ samozvestno in prezirljivo zre okolo sebe. Nadejamo se, da bo prizadeti nadučitelj nastopil pravno pot proti takemu nezakonitemu ravnanju, ker sedaj se je pač prepričal, da ni laži v besedah: „Src nimajo“

Beda avstrijskega učiteljstva v uradni luči.

Po vsakokratni ljudski štetvi so odda ves nabran material c. kr. centralni komisiji za statistiko. Ta predela statistično vso stvarino. Tako se zgodi tudi z ljudskošolskim popisovanjem.

Dr. Ferdinand Schmidt je sestavil iz leta 1890. jako pregledno sliko o avstrijskem šolstvu. Ta učenjak pa je postal kasneje profesor na univerzi v Inomostu. Njegov naslednik ga ni posnemal, on ni niti začetih Schmidtovih del nadaljeval, še manj pa, da bi jih bil razširil, dasi je imel sedaj iz leta 1900 vse individualne podatke vsake učne osebe na razpolago. Napravil nam je le nekatere statistične preglede, a še ti niso veliko vredni, ker mu pri nekaterih niso štele v podlago samo službene plače avstrijskega učiteljstva, ampak tudi njegovi postranski zaslužki. S tem je hotel nekoliko pokriti žalostno sliko našega gmotnega stanja in je nam deloma onemogočil popolnoma osvetliti izvrševanje § 55. našega drž. šol. zakona, vendar se pa kaže v tej uradni luči naše stanje še vedno tako slabo, da ni v nikakem razmerju s socialnim pomenom učiteljstva, da nikakor ne odgovarja kulturnemu napredku današnjega časa in da je v sramoto velevlasti Avstrije.

V naslednjem podajemo svojim bralcem nekoliko statističnih podatkov:

I. Povpračni dohodki avstrijskega učiteljstva.

V Avstriji je opravljal leta 1900. celo službo 22.706 učnih oseb (38.563 moških in 14.044 ženskih). Izmed teh ni imelo prav nobene plače 128 oseb (4 učitelji in 124 učiteljice).

Za šolsko službovanje je dobila povprečno na leto

	ena učna oseba		
	moška	ženska	povprečno
k r o n			
Dunaj	2748	2122	2501
Spodnje Avstrijsko (z Dunajem)	2226	1937	2148
Gornje Avstrijsko	1710	1413	1629
Štajersko	1952	1383	1762
Koroško	1589	1178	1505
Kranjsko	1462	1164	1361
Trst z okolico	2589	1896	2267
Goriško z Gradiško	1316	1026	1208
Istra	1218	974	1128
Tirolsko	942	640	794
Predarlško	1332	765	1187

	ena učna oseba		
	moška	ženska	povprečno
k r o n			
Češko	1541	1254	1497
Moravsko	1807	1337	1728
Šlezija	1782	1485	1754
Galicija	1083	811	941
Bukovina	1430	923	1248
Dalmacija	1200	853	1074
Povprečno	1639	1190	1521

Iz tega razvidimo, da niso dosegli povprečni dohodki ene učne osebe v petih kronovinah niti eksistenčnega minimuma 1200 K, in sicer v Istri, na Tirolskem, Predarlškem, v Galiciji in Dalmaciji. Učiteljicam pa plačujejo povprečno manj kakor 1200 K ne samo te kronovine, ampak tudi še Koroška, Kranjska, Goriška z Gradiško in Bukovina.

2. Postranski posli učiteljstva.

Pri tem so se vpoštevala samo opravila na drugih javnih ljudskih šolah, na privatnih šolah, v cerkveni, poštini ali kaki drugi javni službi. Take postranske posle je izvrševalo 25.7 procentov učiteljev in 2.1 procenta učiteljic.

Od avstrijskih ljudskošolskih in meščanskošolskih učnih oseb s polno službo je izvrševalo posel:

	moških	ženskih
na kaki drugi javni ljudski šoli	927	150
na kaki zasebni šoli	442	40
v cerkvi	4063	19
v poštini službi	66	2
v kaki drugi javni službi	4417	81

Od teh postranskih poslov so imeli učitelji povprečno postranski zaslužek od 463 K (Dalmacija) do 142 K (Predarlško); učiteljice pa od 364 K (Istra) do 60 K (Predarlško).

3. Učiteljske plače.

V naslednjih podatkih so se seveda vpoštevali povsod službena plača in že zgoraj naštetih postranski dohodki.

V Avstriji je bilo leta 1900 učnih oseb s skupnimi

Kronovina	manj kakor 600 K		600—1200 K		1200—2000 K		nad 2000 K	
	moških	ženskih	moških	ženskih	moških	ženskih	moških	ženskih
Nizje Avstrijsko	4	7	912	451	1696	762	3333	983
Gornje Avstrijsko	—	—	159	136	527	190	340	59
Salcburško	—	—	62	29	138	22	128	6
Štajersko	4	1	229	351	658	375	742	94
Koroško	1	1	119	107	365	53	156	7
Kranjsko	32	2	90	151	229	76	111	6
Trst z okolico	—	—	14	41	34	63	116	86
Goriška z Gradiško	19	—	77	118	119	32	42	7
Istra	34	2	95	101	97	36	27	1
Tirolsko	196	416	717	672	205	34	73	20
Predarlško	15	3	81	81	144	11	37	—
Češko	7	4	5352	1353	5744	969	3789	332
Moravsko	4	4	1464	584	1776	350	2076	133
Šlezija	2	—	227	49	435	37	407	21
Galicija	159	1084	2561	2355	1160	347	243	154
Bukovina	1	1	245	264	221	51	120	13
Dalmacija	18	41	220	146	123	31	28	4
V Avstriji sploh	496	1566	12624	6989	13671	3439	11768	1926
	2062		19613		20110		13694	

Primeri med različnimi plačilnimi vrstami in med službenim značajem se je opustila, želeli bi tudi bilo, da bi se primerjala starost učnih oseb in njih službena doba, plača i. t. d.

Morda bo zanimal naše naročnike naslednji pregled:

4. Podučiteljev je bilo v Avstriji leta 1900.:

Kronovine	Skupno število službujočih učnih oseb			Podučiteljev			Podučitelje			Na teh je bilo podučiteljev
	moških		ženskih	definit.		proviz.	definit.		proviz.	
	skupaj	skupaj	skupaj	skupaj	skupaj	skupaj	skupaj	skupaj		
Nižje Avstrijsko	5945	2203	8148	2758	949	796	1745	448	565	1013
Gornje Avstrijsko	1026	385	1411	563	166	104	270	206	87	293
Salcburško	328	57	385	23	2	16	18	—	5	5
Štajersko	1633	824	2457	63	4	34	38	2	50	25
Koroško	641	108	809	149	20	76	96	14	39	53
Kranjsko	462	240	702	43	—	30	30	—	13	13
Trst z okolico	164	209	373	91	5	18	23	16	52	68
Goriško z Gradiško	257	157	414	56	1	15	16	4	36	40
Istra	253	140	393	82	8	21	29	23	30	53
Tirolsko	1192	1148	2340	423	15	165	180	12	231	243
Prekarlasko	277	95	372	24	—	16	16	2	6	8
Češko	14894	2661	17555	4475	1465	1659	3124	424	927	1351
Moravsko	5320	1071	6391	2208	1053	541	1594	283	331	614
Šlezija	1071	125	1196	362	52	225	277	36	49	85
Galicija	4124	4010	8134	3486	137	794	931	374	2181	2555
Bukovina	587	329	916	398	21	131	152	44	202	246
Dalmacija	389	222	611	19	2	14	16	—	3	3
Skupaj	38563	14044	52607	15223	3900	4655	8555	1888	4807	6668

V kategoriji podučiteljev je 29.5 % vsega avstrijskega učiteljstva; med njimi je 22.1 % moških oseb, 47.6 % ženskih.

5. Starost in službena doba avstrijskega učiteljstva.

Že zgoraj smo omenili, da se v tem pogledu ni sestavila statistika; dognati se da le toliko, da je izmed sto učnih oseb:

starih	moških	ženskih	vse
do 20. leta	0.9	2.8	1.4
od 21. do 30. leta	31.0	49.9	36.1
od 31. do 50. leta	52.7	41.7	50.2
od 51. do 60. leta	12.8	4.7	10.7
nad 60 let	2.6	0.9	2.1

Nad 60 let starih je bilo 1117 učnih oseb, med temi 20 na Kranjskem, 201 na Nižje Avstrijskem, 119 na Tirolskem, 139 v Galiciji.

V letu 1900 je služilo dlje kakor 40 let 827 učiteljev in 38 učiteljic, med njimi 19 učiteljev na Kranjskem, 200 na Nižje Avstrijskem in 224 na Češkem. Na Kranjskem ni bilo nobene učiteljice, ki bi služila nad 40 let; največ takih — in sicer 23 — je bilo na Tirolskem.

V Avstriji je bilo 1900. leta 2072 učnih oseb s skupnimi dohodki (tudi postranskimi) pod 600 K. 21675 učnih oseb pa s skupnimi prejemki pod 1200 K.

Žalostna bilanca! V zadnjih letih so se plače izboljšale skoraj povsod, samo na Krajskem, v Istri, na Tirolskem in Nižje Avstrijskem ne in vendar kriče prej navedene številke po izboljšanju naravnost do neba!

Za naš napredek — v bedi seveda! — je značilno to, da niso l. 1890. vpoštevali postranskih zaslužkov, in vendar so tedaj našli le 21.550 učnih oseb, ki so imele pod 1200 K dohodkov; sedaj so prišli k plači še postranske dohodke, a vendar so našli še več učnih oseb, ki nimajo na leto 1200 K prejemkov!

Gospod Hartel pa je govoril v parlamentu, kako mu je pri srcu zadovoljnost učiteljstva! Same fraze! Tudi „Laibacher Zeitung“ naj bere te statističske podatke, da se ji odpro kremežljave oči; potem ne bo besedičila o „düsterste Farben!“

O, Avstrija, ti dom si moj! —

Da bi v izbiro dal mi Bog,
da dom poiščem si okrog,

— — — — — ! —

Še enkrat „Edinost v stranki“.

Če smo bili učitelji doslej složni, je to tembolj potrebno sedaj, ko se deluje za izboljšanje našega gmotnega stanja. Narodno-napredna stranka nam je naklonjena in ustregla bo naši želji v polni meri, kakor smo prosili in zahtevali, če ne bodo klerikalci temu nasprotovali. Pa tudi zadnji bi ne smeli in mogli z regulacijo naših plač dlje odlašati, ako nočejo popolnoma zavoziti, razbiti „Slomškovo zvezo“, ki se že krši, in privedi blaginjo našega naroda do popolnega prepada. Pomanjkanje učiteljev in šol je postalo jako kočljiva stvar. Kmalu ne bo dobiti nikjer učiteljev, če ne bo kruha. Dognana resnica je, da je narod brez šol — narod brez bodočnosti.

Vkljub temu nimamo mnogo vere, da bi se naša klerikalna stranka z ljubeznijo in resnično voljo zavzela za temeljito regulacijo naših plač. Zakaj klerikalna stranka ima vedno in povsod pred očmi zgolj svoje koristi. Napredno učiteljstvo in moderna šola sta ji trn v peti, ker je klerikalna stranka največja nasprotnica vsakega pouka, vsake svobodne omike in vsakega kulturnega razvoja in napredka.

V politiki odločujejo le mnogoštevilne stranke, dasi ni vselej mogoče prezirati manjših strank. Dokaz: češki narodni radikali. Pri nas na Slovenskem imamo sedaj dvoje pomembnih in odločujočih strank: klerikalno in narodno-napredno stranko. S prvo nam ni mogoče hoditi, ker je našim principom in idealom — kar smo že neštetočkrat povedali in dokazali — popolnoma nasprotna. Kdor izmed nas hodi s to stranko, ta je udarjen z večno slepoto. Ostaja nam torej samo še narodno-napredna stranka, na katero se nam je naslanjati, če hočemo biti močni in s pomočjo drugih priti do svojih smotrov. Te stranke smo se oklepali doslej, ker nam je bila naklonjena. Napredno učiteljstvo ji je zvesto in vdano služilo prvič iz samega prepričanja in drugič v nadeji, da razumejo nje voditelji stremenje naprednega učiteljstva, da so njega zvesti zavezniki in podporniki, ki tudi upoštevajo mnoge zasluge, ki si jih je pridobilo učiteljstvo za stranko.

Resnici na ljubo pa moramo priznati, da so med učiteljstvom nekaterniki, ki se navdušujejo za ustanovitev lastne stranke. V to imajo mnogo povoda. Reči pa moramo, da ni